

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

19. De Excommunicatione quæstio vnica.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

xios & absolueré noxiós possemus, sicut etiã in sacramento altaris non quamcunque materiam, sed panis triticeo tantum, consecrari per illa uerba, non diaconi, sed sacerdotis ministerio prolata concessum credimus. In cuius signum Dominus quã daret potestatem remittendi, retinendique peccata, præmisit, Accipite Spiritum sanctum subiungedo. Quorum remisistis peccata, &c. tanquam diceret, Spiritu sancto dirigete, Quorum remisistis peccata, remittuntur eis, & non spiritu uestro instigante. Mouet & dirigit proculdubio Spiritus sanctus ad absoluentem vel ligandum, quum seruatis vndiq; seruandis minister Christi absoluit, vel ligat. Credendum est igitur & confitendum, quod effectus sacramentalis absolutionis ritè facte (scilicet a debito ministro, debita forma, supra dispositam materiam, sc. peccatorum confitentem dignum absolutione) est peccatorum remissio, quã authoritatiuè quidẽ solus Deus fecit: ministerialiter aut minister ipse Christi sacramento mediante efficit. Sic n. ad litteram impletur illud, Quorum remisistis peccata, remittuntur eis: nõ quod prius ecclesia remittat, quã Deus, tanquam Deus ecclesie iudiciũ sequatur. Non enim dicit, Quorum remisistis peccata, remittuntur eis, in futuro: sed remittuntur in presenti, ad denotandum, quod ipsa per ministrum remissio est una atque eadem cum remissione, quam facit Deus. Illam quippe unam & eandem remissionem peccati, quam sacerdos ministerialiter facit, & efficit Deus authoritatiuè: sicut eandem cõuerfionem panis in corpus Christi, quam sermo Christi per os sacerdotis operat, efficit Deus authoritatiuè. Et licet olim dubia fuerit hæc qõ, hodie tñ determinata est in Concilio Florent. sub Eugenio 4. Vbi dicitur, Effectus huius sacramenti est absolutio a peccatis. Absolutio, inquit, nõ declaratio, nõ pax, et rursus, effectus sacramenti huius, dixit, non effectus solius Dei. et hinc patet, quod sacerdos absolueno seruatis seruandis, & in veritate absoluit a peccatis, & per viã sequelę declarat penitẽtẽ absolum, & certificat (humana tñ coniectura) peccatorem de peccatorum remissione. Remanet. n. sēp̄ secundum communem legem peccator ambiguus de consecuta ad Deum remissione, quia semper restat ambiguum nobis, an ex uel cum infusa charitate sacramentum susceperit penitẽtię. Quocirca nouitia opinio relata, non opinio, sed error est, pro quanto efficaciam adimit sacramento penitentię sine credulitate effectus in seipso, & nulli conferri veniam remittente sacerdote dicit, Nisi credat sibi remitti: & quod intolerabilius est, nec intelligibile, manere, si peccatum ẽt remissione facta, & gratia donata, nisi credat penitẽs peccatum remissum. Indigna nempe sunt hæc non solum eruditiorum, sed quorumlibet Christianorum aurib;. et quo ad illorum impugnationem seruandum est illud Philosophi, Quolibet proferente contraria, sollicitum esse, stultum est. Constat. n. Baptismum remittere peccata absque tali suscipientis credulitate, ut patet in infantibus. Constat omnes ferẽtẽ more Domini refertos semper dubios de diuina in se gratia, & penitentię & Eucharistia sacramenta suscipere, & sic ambiguos pseuerare. Imò & hoc sacri doctores laudant, & eius oppositum præsumptioni communiter adscribitur, aut ignorantie.

Ad primam ergo obiectionem dicitur, quod diuersus remittendi modus omnes huiusmodi authoritates manifestat. Solus. n. Deus peccata remittit authoritatiuè: cum quo stat, quod minister

F euangelicus auctoritate a Deo concessa, peccata remittat ministerialiter, mediante Christi sacramento ad hoc ab ipso Christo instituto.

Ad secundam dicitur, quod sacramentalis absolutio dicitur operari remissionem peccatorum dupliciter, vel in uoto, vel in executione. Nam qui ante confessionem, remissionem consequitur, ex sacramentali absolutione in uoto consequitur (iuxta illud, Dixi, confitebor, & tu remisisti) proculdubio mediante confessione, ad quam tendens, Dixi, Confitebor: alioquin non oportuisset dicere, Dixi, confitebor: sed fat fuisset dicere, Dixi aduersum me iniuriam meam Dominus. Et siquidẽ ante absolutionem consequitur penitens remissionem peccatorum, per sequentem absolutionem augetur gratia remissiuã peccatorum: si uero non prius consequutus est veniam, consequitur per absolutionem, sicut (ut dictũ est) dignus absolutione tunc est. Nec hæc ex proprio arbitrio dicimus, sed ab vniuersã ecclesia accipimus, cõfidente vnum Baptisma in remissionem peccatorum, per omnia similitẽ intelligẽdo: ut diximus, sc. q. Baptisma in executione remittit peccata in illo, in quo inuenit peccata non remissa ex Baptismo in uoto, & digne ad Baptismũ accedit: in quo autem remissa ex seipso in uoto inuenit, gratiam auget. Hęc enim varietas non ex defectu sacramentorũ, sed ex uaria dispositione participantium sacramenta prouenit. Augustus, die primo Octobris. 1518. *omnibus uisibus*

TRACTATUS DECIMVS NONVS
de Excommunicatione, cuius est unica.

Q V A E S T I O I I.
Num excommunicatio priuet a participatione interiori fidelium.

Vtrum excommunicatio priuet a participatione interiori fidelium. Et uideatur quod non.

Primo: quia excommunicatio non tollit plus q̄ ecclesiastica auctoritas iurisdictionis potest conserre, est. n. excommunicatio actus potestatis nõ ordinis, sed iurisdictionis: quam non dedit Christus maiorem in auferendo, quam in concedẽdo, quum ipse sit magis pronus ad inferendum bona q̄ mala: sed ecclesiastica huiusmodi potestas non potest dare fidem, spem, & charitatem, per quas quilibet fidelis participat interiori aliorum fidelium bono: ergo non potest tollere huiusmodi participationem interiorem.

Secundo, quia excommunicatio communiter se habet ad iustam & iniustam, est enim utraque effectiua ad ligandum, quia, ut Greg. dicit, & hęc u. q. 3. sent. pastoris siue iusta, siue iniusta, est timenda: sed excommunicatio iniusta non priuat excommunicatione interiori, sed solum exteriori, ergo excommunicatione simpliciter non priuat nisi externa cõiõne fidelium. Et confirmatur, q̄ in sacra scriptura nunquã inuenit excommunicatio nisi pro priuatione ab externis actib;. seu cum sola extrinseca pena, ut patet de scurrẽti per epistolas Ioannis & Pauli, in quibus nihil aliud inuenitur prohibitũ nisi extrinseca cõmuniõ, nam quum tradebantur satanae, solum extrinsece vexabantur, ut patet ex eo, quod ibi dicit, Vt spiritus saluus fiat, i. ad Cor. 5. Non nisi uoluntarie, ergo dicitur, quod excommunicatio priuet spiritualibus suffragiis ecclesie.

In oppositum est Magister sent. in 8. dif. 4. quem communiter doctores in hoc sequi videntur.

Ad euidenciam quas huius sciendum est, quod oportet extremum utrunque vitare, ne in errorem incidamus. Tria siquidem inueniuntur in communione fidelium, quatenus fideles sunt. Vnum est communio extrinseca in simul orando, ut sit conueniendum in ecclesia ad Missarum, aliorumque diuinorum officiorum solemniam. & hoc est vni extremum. Aliud est Sactorum communio, quae fit per charitatem vnientem Christi membra secundum fidem formatam capiti Christo, & reliquis Christi membris similibus: & hoc est alterum extremum. Tertium est communio fidelium secundum communia suffragia, quae in ecclesia ex institutione ecclesiae fiunt, ut patet in orationibus & Missis: & hoc est medium. Dupliciter ergo contingit in proposito errare, vel dicendo quod excommunicatio auferat solam intrinsecam communionem, vel dicendo quod excommunicatio tollit directe omnem communionem, verumque enim est falsum, ut patet. Veritas autem est, quod excommunicatio tollit extrinsecam quo ad communia suffragia communionem fidelium, & supponit ablaram communionem Sactorum per charitatem. Pro quorum intellectu (quia de externa communionem non est dubium) videnda est primo differentia inter dictas duas communionem internas: & monstrandum est deinde, quod altera earum per excommunicationem auferatur. Communio fidelium quum consistat in conferendo & recipiendo: oportet quod interna etiam communio consistat in collationibus & recipientibus. Et collatio quidem fit meritis, orationibus, atque suffragiis apud Deum adiutoribus & intercedentibus pro alijs. Receptio autem fit suscipiendo ex aliorum ope, vel gratiam, vel gratie augmentum, vel protectionem diuinam assistente a malis praeseruantis, uel ad bonum promouentis, & huiusmodi. Verum collationes horum spiritualium auxiliorum ex duplici oriuntur causa, nam quandoque oriuntur ex charitate immediata: ut quum in charitate constitutus ex priuata intentione orat, operatur, affigitque se pro alio, & impetrat illi uel gratiam, uel gratie augmentum, uel adiutorium contra tentationes, & huiusmodi. Vel ex charitate mediante institutione, uel actione ecclesiae ut quum ex Missis diuinisq; officijs aliquis adiutor ad bonum operandum, uel ad malum uitandum: haec enim ex charitate, sancta matre ecclesia instituta sunt, & pro communi ecclesiae bono ordinata: & pro singulis eius membris agit ea, iuxta singulorum fidem deuotionemque offerentium. Et ad hoc collationum genus, spectat sacramentorum collatio, quae Christi fidelibus dispensantur: quoniam actione ecclesiastica conferuntur. Quocirca inter communionem internam secundum charitatem immediate & communionem internam mediate ecclesiae institutione, seu actione, ex parte receptorum non est differentia secundum substantiam: seu secundum magis & minus, nisi quo ad gratias sacramentales: quoniam omnia illa spiritualia dona, quae ego possum recipere ex una communionem, possum recipere ex alia, & econtra: excepta (ut dictum est) sacramentali gratia, ut puta characterem in sacramento confirmationis, & similiter in sacramento ordinis: haec enim non potest quis accipere ex communionem solius charitatis: sed oportet interuenire communionem secundum ecclesiasticam sacramenti autualem susceptionem. Communio siquidem in sacramentis in uoto tantum, ita

infra limites communionis charitatis: sed communio in sacramentis secundum rem, ad communionem actionis ecclesiasticae spectat. Et hinc patet, quod recepta differunt secundum magis & minus: quia constat, quod maior gratia habetur, quum sacramenta actualiter sumuntur, quam cum in uoto tantum. Ex parte autem collationis inuenitur, magna differentia secundum substantiam, quoniam interna communio charitatis immediate, in meritis, orationibus, suffragiisque priuatis consistit. Communio autem charitatis ad intima penetrans mediante ecclesiae actione, seu institutione in meritis, orationibus, suffragiisque communibus (hoc est in ipsius ecclesiae & sacramentis & sacramentalibus) ut in actionibus consistit. Orat enim ecclesia, suffragatur, meretur, sacramenta dat & sacramentalia, ex charitate proculdubio: & his efficit apud Deum, non solum ecclesia, sed singuli fideles bonum gratiae, aut augmentum, protectionem & reliqua bona habeamus, nisi obicem ponamus. Ad primam communionem spectat illud, particeps ego sum omnium timentium te. ad utramque simul spectat articulus fidei, scilicet Sactorum communionem, quoniam ad illum spectat communio in sacramentis. Prima communio non est proprie nisi existentis in charitate: secunda autem ad Christianos etiam in peccato mortali existentes se extendit: nam & pro peccatoribus ecclesia orat (& frequenter exauditur) etiam proteruis, ex hoc quod Missas celebramus pro conuersione peccatorum. Haec autem dicta sunt ad eam nota, ut nulla egeant probatione: quoniam ex ritu ecclesiae apparet eorum veritas.

His autem praemissis manifestum est, quod excommunicatio: quia extra ecclesiae communionem ponit, ab actionibus, in quibus ecclesiasticae charitatis communio consistit ut actionibus, separat, & consequenter a receptionibus, quae ex illis actionibus proueniunt, segregat. Et quia inter haec multa sunt interiora bona animae, consequens est, ut excommunicatio a communionem multorum interiorum bonorum separet excommunicatum. Quod autem excommunicatio extra ecclesiae communionem ponat quo ad actiones ecclesiae (ex qua cetera pendent) manifestatur ex eo, quod ecclesia non orat pro excommunicatis. Constat enim quod non licet celebrare pro excommunicatis: immo, ut Bernardus dicit, uide quam mala sit excommunicatio, quod in Parasceue ecclesia pro Iudeis & Paganis orat, sed non pro excommunicatis. Probaturque hoc radicaliter ex euangelica doctrina: constat. n. quod ecclesia non orat secundum communem legem nisi pro fratribus nostris; sed excommunicati non sunt nostri fratres: ergo, &c. Minor patet ex eo quod Saluator noster Matt. 18. (ubi excommunicandi auctoritatem ecclesiae dedit) dixit de excommunicato, Sit tibi sicut ethnicus & Gentilis. Vbi manifeste apparet, quod excommunicatio ex fratre facit nobis sicut Gentilem: unde Aug. dicit, Noli illum iam reputare in numero fratrum tuorum: ergo. Amplius, Si excommunicatus extra ecclesiam ponitur quo ad externa tantum, sequitur quod excommunicatio non egeret auctoritate Christi: quoniam quilibet princeps, quilibet ciuitas, quilibet communitas potest extra suam communionem ponere. Constat autem Christi auctoritate excommunicationem fieri, Matt. 18. ubi subiungit, Amen dico uobis, quaecumque alligaueritis super terram (glo. uinculo anathematis) ubi Chryso. dicit, Vide qualiter duplicibus colligauit necessitatibus: & poena, que

quæ suis membris confer: sed ipsa ecclesia sua in-
stitutione, & actione confert membris suis com-
munes orationes, suffragia, & huiusmodi. ergo
hæc tollit excommunicando, & ad hæc admittit
reconciliando. Maior patet ex eo, quod excom-
municatio est suprema pœna ecclesiæ: non esset
autem iuprema, si non tolleretur totum, quod eccle-
sia dedit: quoniam adhuc maior superesset pœna,
si adhuc restaret separandus excommunicatus ab
his, quæ dedit, & dat continue ipsa suis membris.
Minor probatur, quia ecclesia instituit Missas non
solum pro ecclesia in communi, sed pro singulis,
vt patet in can. Missæ. vbi dicitur, pro ecclesia tua sancta
catholica, quo ad primū, & omnib. orthodoxis, at-
que catholicis, & apostolicæ fidei cultoribus, quo
ad secundum. Instituit etiam in Memento pro ali-
quibus singularibus orari, instituit horas canoni-
cas, & orationes pro fidelibus, vt patet. Hæc om-
nia esse suffragia, & ab ecclesia, in persona ecclesiæ
qui dubitat, non eget ratione, sed sensu. Et sic pa-
tet excommunicatum esse alienum ab actionibus
communibus, quibus ecclesia communicat suis
fidelibus. Et patet consequenter alienum quoque
esse à fructu illarum actionum: hoc enim manife-
ste sequitur. Et quia fructu actionum illarum sunt
adiuari ad gratiam, vel gratiæ augmentum, ad be-
ne operandum, ad declinandum à malo ad resistē-
dum diabolo, & cætera. ideo patet, quod à multis
internis bonis excommunicatio separet. Et cōfir-
matur autoritate Augusti. de verbis Apostoli, ser-
mone 18. Omnis Christianus, qui à sacerdotibus
excommunicatur, Satanæ traditur. Quomodo,
quia scilicet extra ecclesiam diabolus est, sicut in
ecclesia Christus ac per hoc quasi diabolo tradi-
tur, qui ab ecclesiastica communione remouetur.
Vbi habes quomodo extra ecclesiam intelligit Au-
gust. non ecclesiam materialem, non extrinsecam
communione, seu extra Christum. Replicando
autem dicit, quasi Diabolo traditur, quia non tra-
ditur Diabolo possidendus, sed corripendus. Ad
idem est autoritas Hierony. Quorum dimiseritis
peccata, & cætera, id est, quibus ecclesiam interdi-
xeritis, nisi reconciliati per satisfactionem fuerint,
ipsi ianua regni cœlestis clausa erit. Et habentur
11. quæstione 3. ambæ autoritates. Ex quibus pa-
tet, quod excommunicatio ab internis bonis ex-
cludit (quæ regni cœlestis ianuam aperunt) pro
quanto prius excommunicatum à communibus
ecclesiæ suffragiis: per quæ interna bona diuina
misericordia suauiter omnia disponere ad nos de-
scendunt.

Ad obiectionem ergo primam in oppositum
dicitur, quod licet omnia suffragia ex charitate
prodeant, non tamen omnia eodem modo à cha-
ritate ordinata procedunt. Sed quædam pro-
cedunt immediate per solas priuatas intentiones seu
actiones fidelium, & horum communio spectat
ad charitatem, & ista non tolluntur directe per ex-
communicationem, sed præsuppositiue tolluntur
per eam, quia excommunicatio nō incurritur ab-
sque mortali peccato tollente charitatem, & con-
sequenter communionem istam. Quædam autem
suffragia procedunt ex charitate per ecclesiæ actio-
nem, vt sunt communia suffragia, quæ in persona
ecclesiæ fiunt, & horum cōmunio spectat ad fide-
les omnes ab ecclesia nō præcisos: sunt enim hæc
communia fidelibus omnibus etiam existentibus
in peccato mortali, vt probatum est. Et hæc differē-
tia inter hominem fidelem existentem in morta-

li peccato absque excommunicatione, vel cum ex-
communicatione, quod non excommunicatus
adiuuatur a pia matre communibus ecclesiæ suf-
fragiis, excommunicatus autem non adiuuatur p
illa, sed sibi ipsi relinquatur vt gentilis, iuxta Domi-
ni præceptum, non tamen omnino deserit illos
mater Ecclesiæ, quia requirit illos, vt respiciant,
nec salutem eorum sicut nec Paganorum negligit
vt Aug. vbi supra subiungit. Et ad hanc sollicitudi-
nem vitra personale onus spectat, quod ecclesia
obligat clericum excommunicatum ad horas cano-
nicas, sicut & omnes excommunicatos ad ieiuniū
ab ecclesia institutum. conceditur igitur quod ex-
communicatio non nisi præsuppositiue tollit cō-
munionem charitatis: sed cum hoc stat, quod di-
recte tollit communionem suffragiorum cōmu-
nium ecclesiæ, ac per hoc interiorum bonorum,
quæ sunt illorum suffragiorum fructus, quia ista
non spectant ad communionem charitatis imme-
diatè, de qua sola dictum est, Particeps ego sum
omnium timentium te, quamuis hæc verba verius
intelligenda sint in persona veri membri ecclesiæ
non præcisus ab ea: hic enim verè dicit, Particeps
ego sum, & c. quia omnium simpliciter est particeps.
Ad secundam dicitur, quod proprie loquendo
excommunicatio iniusta quo ad ipsam, (puta pro
non crimine,) non est excommunicatio simplici-
ter, & absolute, sed secundum quid tantum, hoc est
in foro iudiciali. Et quod non sit simpliciter exco-
municatio, patet ex illa vniuersali, Iniustum iudi-
cium non est iudicium, excommunicatio enim
quoddam iudicium est. Et manifestatur facile, quia
excommunicatio actus iudicis est, actus autem iu-
dicis est ius dicere, constat autem, quod dicere ini-
ustum non est dicere ius. Et similiter excommu-
nicare est ius tale dicere, iniusta autem excommu-
nicatio est iniustum tale dicere: non igitur est ex-
communicatio, si iniusta est, secundum substan-
tiam excommunicatio. Secus autem est de iniusta
ex parte motiui, puta, quia ille potest excommuni-
cari ex suo crimine, sed tamen ego non mouer
nisi ex odio ad excommunicandum. Hæc enim
excommunicatio est iusta secundum se, quamuis
sit iniusta ex parte motiui, & ideo est verè excom-
municatio, & omnes excommunicationis effectus
secum fert. Sed excommunicatio secundum se ini-
usta, non fert secum excommunicationis effectus,
nisi ex foro exteriori: non est enim sic excommu-
nicatus priuatus suffragiis ecclesiæ secundum veri-
tatem, quia nō est vere excommunicatus in celo,
quia non est ecclesiæ non auditor, ac per hoc non
sicut ethnicus. Vnde Aug. de verbis Dñi Matth. 18.
cepisti habere fratrem tuum tanquam publicanū,
ligas illum in terra, sed vt iuste alliges, vide: nam
iniusta vincula dirumpit iustitia. Pareret autē ex-
communicationi debet, ab extrinseca cōmunio-
ne se abstinendo, quia in foro extrinseco ligat. Et
hoc est quod Gregorius docet, dicens quod sentē-
tia pastoris siue iniusta, siue iniusta est timenda.
Secus autem (vt communiter dicitur, & bene) ef-
fet, si sententia esset nulla, hoc est inualida etiam
in foro exteriori, ita quod inter excommunicatio-
nem iniustam, & nullam non est differentia, quia
illa excommunicatio sit, & ista non, (neutra enim
est excommunicatio absolute) sed quia illa est ex-
communicatio in foro exteriori, hæc autē in nul-
lo foro, & ideo nulla dicitur. Et est quando conti-
net errorem intolerabilem vel in facto, puta si ex-
communicatur quis, quia non tenet concubinam,
vel

vel in iure, vt si excommunicetur post legitimam appellationem ab eodem, & huiusmodi; vt habes in gl. dicti c. Non ergo communiter se habet excommunicatio ad excommunicationem iustam & iniustam: sed ly iniusta est conditio diminuens ratione excommunicationis: sicut homo non se habet communiter ad hominem verum & pictum. Et propterea non est de natura excommunicationis iudicandum, secundum quod saluatur iniusta, sed simpliciter & absolute, prout est in sua integra ratione & efficacia quam solum significat excommunicatio, proprie & formaliter loquendo, quoniam actus est iudicis dicentis ius. Ad confirmationem dicitur, quod ex sacra Scriptura habetur excommunicatum, priuatum esse spiritualibus bonis & regno cœlorum Matth. 18. Ex eo enim, quod ecclesie fit ut Genitilis priuatur ecclesie suffragiis; sicut Genitilis expers eorum est. ex eo autem quod ligatus est in celo, priuatur bonis soluentibus uincula cœlestia. Habetur quoque idem ex ipsa forma excommunicationis: nam ea quæ extra fiunt ab ecclesia sunt signa eorum quæ sunt intus, si error non interuenit. Et propterea ex hoc ipso, quod ecclesia ab ecclesiastica communione exterius separat significat excommunicando, significat illum ab interna communione ecclesie separari. In cuius signum in primitiua ecclesia etiam sensibiliter potestati demonum excommunicati tradebant, quasi a Christo excisi. Nec est verum quod in primitiua ecclesia sola externa pena excommunicati multabantur, sed ultra internas addebatur externa pena a Diabolo: sicut ultra interna bona in primitiua ecclesia boni uisibiliter uisabantur a Spiritu sancto, Loquente linguis, &c. Nec obstat quod dicitur, Vt spiritus saluus fiat, quoniam spectat ad finem. constat autem quod excommunicatio priuatur etiam suffragiis ecclesie, & relinquit hominem sibi ipsi, ut respiciat, ut spiritus saluus fiat: est enim uelut medicina quædam in capit. quum medicinalis. de ten. excom. li. 6. Augustus, die vigesimo nono Octobris, 1518.

TRACTATUS VIGESIMVS
de iniunctis poenitentis vnica quaestione contentus.

QVAESTIO I.

Num poenitentia iniuncta a confessore si non impleatur in hac uita, exoluenda sit in alia.

Varitur, utrum poenitentia secundum canones imposita a confessore, si non impleatur in hac uita, exoluenda sit in alia uita. Et uidetur quod non: quia nec canones poenitentiales, nec sententiæ hominis intelliguntur imponi, nisi in hac uita, ut patet discurrendo. Et confirmatur, quia mortui sunt extra territorium humani iuris: constat autem impune posse non parere extra territorium ius dicenti.

In oppositum enim est cõs ecclesie sententis. Ad euentiam huius sciendum est, quod pena ritè imposita, quæ in hac questione nuncupatur pena canonica duo in se continet. Alterum est id quod pro culpa satisfactione debetur: quoniam nisi poenitens remaneret debitor ad satisfaciendum diuine iustitiæ nulla deberet ei pena imponi. Clauis enim ecclesie sicut non soluunt in ueritate nisi dignos absolutione, ita non ligant secundum rei ueritatem

nisi alligatiõne dignos: sic enim & nõ aliter confessor exhibet se Christi ministrum, utendo clauis potestatis. Vnde ad discernendum dignos ab indignis data est ei altera clauis, sicut auctoritatis discretiue. Alterum est id quod confessor apponit, quod se habet ad primum sicut determinatum ad indeterminatum, & sicut qualitas ad substantiam, seu accidentale ad substantiale. Nam ad satisfactionem pro peccato, substantialiter exigitur, quod poena sufficienter exoluatur: an autem tali, vel tali poena satisfactio fieri debeat pro indeterminato habet donec a Deo vel homine determinetur puta quod ieiunet, peregrinetur, & huiusmodi. et quoniam possunt etiam he determinationes mutari (ut patet quum imposita poenitentia commutatur, & substantiale debitum satisfactiois, quod erat quasi uestitum priori qualitate poenitentia induit ex commutatione nouam qualitatem puta, si prius erat sub forma orationis, & postea mutatur in formam elemosynæ, idco ut accidentale ad substantiale, & ut determinatio ad determinabile se habet quod apponit a confessore ad id, quod pro peccati satisfactione exoluendum restat. Importat ergo canonica poena, non solas qualitates appositae ab homine secundum canones, nec solam suppositam poenam peccato debitam: sed utrumque. Ita quod inter poenam debitam pro satisfactione peccati simpliciter & absolute & poenam canonicam, hæc est differentia, quod illa primo significatur nuda: secundo autem, hoc est per poenam canonicam, significatur uestita per determinationes a confessore canonicè appositae.

Quocirca ad propositam quaestionem respondendum cum distinctione est, ut uterque extremus error uideatur. Nam si dicatur, quod poenitens non remanet post hanc uitam obligatus, errabunt multi inferentes ex hoc quod mors absolutè oes a poenis debitis pro peccatis, dummodo hic fuerint impositæ a confessoribus, & acceptatæ, quamuis non exoluerint omnes: hoc enim clare constat esse erroneum. Et rursus si dicatur, quod poenitens remanet obligatus post hanc uitam, errabunt forte aliqui, sumentes ex hoc alterum extremum scilicet, quod mortui tenentur ad ieiunia, peregrinationes, &c. quod est ridiculum.

Dicatur ergo secundum distinctionem iam dictam & probatam, quod poena canonica nõ remanet exoluenda quantum ad qualitatem ab homine appositam, & ex hoc sequitur, quod non teneatur ad ieiunia, & alia huius uitæ, opera mortui. Remanet autem quo ad substantialem poenam & id sequitur, quod post mortem tenentur exoluere quod hic non soluerunt. Ratio autem quare remanet quo ad substantiale, est quia satisfactio substantialis erat debita ex ipso peccato, seclusa impositione canonis & sacerdotis, & nunquam est soluta in hac uita. Ex hoc enim conuincitur primo quod aut nunquam exoluetur, & sic peccatum remanebit absque satisfactione (quod est impossibile in his qui saluantur) aut quod exoluetur post hac uitam, quod est uerissimum & a catholica ecclesia confessum conuincitur. secundo, quod non est eadem ratio de remanente post hanc uitam poenitentia sacramentalis quo ad substantiale. & de aliis poenis, vel operationibus impositis a iure humano, vel ab homine puta quod dicamus horas canonicas, quod ieiunemus in Quadragesima & hmoi. Manifesta siquid est diuersitatis ratio, ex hoc quod poenitentia sacramentalis claudit in se poenam debitam simpliciter pro satisfactione peccati, ratione cuius remanet, quia poena simpliciter

Orat. Caiet.

L pliciter